

О.В. Мартинчук,

завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

**ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА****Мартинчук О.В.****ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА**

У статті обґрунтовано актуальність розроблення освітніх програм підготовки майбутніх вчителів-логопедів на основі компетентнісного підходу; визначено нагальну суспільну потребу у фахівцях корекційної освіти, здатних здійснювати на високому професійному рівні різні види діяльності як в умовах спеціальних закладів освіти, так і в загальноосвітньому просторі. У статті запропоновано зміст і структуру професійних компетентностей випускника, які покладено в основу нових освітніх програм для напряму підготовки / спеціальності «Корекційна освіта (логопедія)» з додатковою спеціальністю «Інклюзивна / інтегрована освіта» освітнього ступеня бакалавра і освітнього ступеня магістра. Подано опис фахових компетентностей, які мають бути сформовані у студента після опанування бакалаврської і магістерської програм. На основі проведеного аналізу науково-літературних джерел та власних наукових розвідок представлено загальну структуру професійної компетентності бакалавра і магістра корекційної освіти. Значна увага у статті приділена висвітленню сутності поняття «професійна компетентність учителя-логопеда у сфері інклюзивного навчання» як інтегральної якості особистості майбутнього вчителя-логопеда.

Ключові слова: компетентнісний підхід, загальні і фахові компетентності, вчитель-логопед, інклюзивна освіта, діти з порушеннями психофізичного розвитку.

Martynchuk O.V.**CONTENT AND STRUCTURE OF FUTURE SPEECH THERAPIST'S PROFESSIONAL COMPETENCES**

The article justifies the actuality of the development of educational programs in future teacher-speech therapists' training on competence-based approach; identifies an urgent social need in correctional education specialists, capable of performing in a professional manner different activities in terms of special educational institutions as well as in comprehensive environment. It offers the content and structure of graduate's professional competences which are the basis for new educational programs in the field of study / specialization "Correctional Education (Speech Therapy)" with additional specialty "Inclusive / Integrated Education" on Bachelor and Master Degree. It presents professional competences which are to be formed on Bachelor and Master's degree of education. A great attention is paid to the content of the concept "teacher-speech therapist's professional competence in inclusive education" as an integrated personality trait of future teacher-speech therapists.

Key words: competence-based approach, general and professional competence, teacher-speech therapists, inclusive education, children with psychophysical development disorders.

Мартыничук Е.В.**СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА**

В статье обоснована актуальность разработки образовательных программ подготовки будущих учителей-логопедов на основе компетентностного подхода; определено потребность современного общества в специалистах коррекционного образования, способных осуществлять на высоком профессиональном уровне различные виды деятельности как в условиях специальных учебных заведений, так и в общеобразовательном пространстве. В статье выделены содержание и структура профессиональных компетентностей выпускника, которые положены в основу новых образовательных программ для направления подготовки / специальности «Коррекционное образование (логопедия)» с дополнительной специальностью «Инклюзивное / интегрированное образование» образовательных уровней бакалавра и магистра. Представлено описание профессиональных компетентностей, которые должны быть сформированы у студентов после овладения ими бакалаврской и магистерской программ. Значительное внимание в статье уделено освещению сущности понятия «профессиональная компетентность учителя-логопеда в сфере инклюзивного обучения» как интегрального качества личности будущего учителя-логопеда.

Ключевые слова: компетентностный подход, общие и профессиональные компетентности, учитель-логопед, инклюзивное образование, дети с нарушениями психофизического развития.

У зв'язку з імплементацією Закону України про вищу освіту [1] перед професорсько-викладацьким складом університетів, які готують фахівців з напрямку підготовки «Корекційна освіта (за нозологіями)», постає низка нових викликів, які потребують негайної реалізації. Зокрема, актуальними є розроблення і впровадження нових освітніх програм з цього напрямку підготовки, в основу яких має бути покладено компетентнісний підхід як сучасну парадигму розвитку освіти.

Відомо, що компетентнісний підхід до побудови та реалізації освітніх програм є основою студентоцентрованого навчання. Згідно з парадигмою студентоцентрованого навчання, потрібне чітке бачення реальної моделі майбутнього фахівця корекційної освіти, де кінцевою метою є підготовка конкурентоспроможного фахівця. Відтак постає необхідність у визначенні потреб ринку освітніх корекційних послуг, які є затребуваними серед батьків на сучасному етапі розвитку нашого суспільства.

За даними звітів центральної психолого-медико-педагогічної консультації (за останні роки) в Україні серед дитячих порушень психофізичного розвитку домінують порушення зору, опорно-рухового апарату та мовлення. Серед виявлених психофізичних порушень вперше практично в усіх регіонах України, в тому числі і в Києві, домінують порушення мовлення. Це свідчить про те, що в суспільстві професія вчителя-логопеда є суспільно значущою, адже діяльність цього фахівця спрямована на подолання мовленевих порушень у дітей, що забезпечує їм успішне навчання у школі та соціалізацію в оточуючому світі, а, отже, і затребуваною на ринку освітніх послуг.

Крім того, результати моніторингу загальноосвітніх навчальних закладів свідчать про зростання кількості дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивною формою навчання. Також швидко збільшується кількість спеціальних груп / класів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення у загальноосвітніх закладах, тому що ці форми навчання наразі є затребуваними на ринку освітніх послуг серед батьків. Відтак вищі навчальні заклади, які готують педагогів для роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, не можуть ігнорувати цю проблему — проблему підготовки конкурентоспроможних фахівців для роботи не тільки в закладах спеціальної освіти, медичних, реабілітаційних установах тощо, але й для здійснення ефективної корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи в умовах інклюзивного та інтегрованого навчання.

Отже, перед вищими навчальними закладами постає завдання реагування на потреби працевлаштування, відповідно, розроблення таких освітніх програм, які б враховували нові реалії і вимоги

до конкурентоспроможних фахівців. Підписання Україною Болонської декларації сприяло вивченню європейських тенденцій розвитку освіти та активізації вітчизняних наукових розвідок щодо розроблення шляхів реформування вищої освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти [17]. Потужним засобом розвитку вищої освіти став проект Тюнінг («Гармонізація освітянських структур у Європі» — Tuning educational structures in Europe, TUNING), основною метою якого є розроблення принципів підходів до створення, удосконалення, впровадження, оцінювання та підвищення якості програм вищої освіти [18]. Одним із таких підходів було визнано компетентнісний підхід як нову парадигму вищої освіти, відповідно до якої Національна команда експертів із реформування вищої освіти України радить підходити до процесу удосконалення підготовки фахівців у вітчизняних університетах.

З огляду на вищезазначене, нами було проаналізовано проблему підготовки фахівців корекційної освіти. В Україні цією проблемою опікуються провідні вчені-дефектологи (В. Бондар, І. Колесник, С. Миронова, Н. Пахомова, Л. Руденко, В. Синьов, Є. Синьова, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.). Проблема підготовки майбутніх учителів-логопедів на засадах компетентнісного підходу не була предметом спеціального наукового дослідження, хоча у плані вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців корекційної освіти деякі її аспекти вивчалися побіжно, зокрема підвищення якості підготовки майбутніх вчителів-дефектологів до реалізації різних функцій професійної діяльності (В. Бондар, С. Миронова, Н. Пахомова, К. Островська, В. Синьов, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.).

Проте, незважаючи на значущість отриманих науковцями результатів, дотепер остаточно не визначена як концептуальна та організаційно-педагогічна основа навчання, зорієнтованого на здобуття компетентностей, так і перелік складових професійної компетентності майбутнього вчителя-логопеда до роботи в умовах як спеціального, так і інклюзивного навчання. Через це й досі не розроблена ефективна дидактична система їх формування у майбутніх вчителів-логопедів упродовж навчання на різних освітніх рівнях у вищих навчальних закладах. Основними причинами цього, на нашу думку, є відсутність у дослідженнях розуміння фахових компетентностей майбутніх вчителів-логопедів як складно структурованих феноменів, що потребує спеціально організованих дидактичних заходів для їх формування; недостатня розробленість теоретико-методологічних засад організації підготовки майбутніх вчителів-логопедів до спеціального та інклюзивного навчання на компетентнісній основі.

Нами проаналізовано матеріали досліджень в рамках проекту Тюнінг щодо визначення фахових компетентностей у галузі освіти (Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education) [16]. Вони стосуються, передусім, окреслення компетентностей у галузі загальної освіти.

При аналізі літературних джерел з досліджуваної проблеми нас цікавило, наскільки висвітлюється у наукових розвідках проблема підготовки фахівців спеціальної освіти до роботи в загальноосвітньому просторі. Аналіз періодичних видань EBSCOhost [15], наукових вітчизняних і російськомовних літературних джерел засвідчив, що проблема підготовки фахівців для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, є сферою наукових інтересів багатьох учених, які працюють як в європейському освітньому просторі (Жан Б. Крокетт, Мен Ден, Лани Флоріан і Холлі Лінклейтер, Кріс Форлін і Дайан Чемберс та ін.), так і в пострадянському (М. Малофєєв, Н. Назарова, І. Яковлева та ін.), зокрема у вітчизняному просторі (В. Бондар, О. Мартинчук, С. Миронова, В. Синьов, Н. Софій, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.). Однак варто зазначити про існуючі тенденції, що простежуються у процесі аналізу літературних джерел: практично всі дослідження стосуються формування професійних компетентностей педагогів дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів (вихователів і вчителів початкових класів, соціальних педагогів) у сфері навчання, виховання і розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітньому просторі (А. Колупаєва, І. Кузава, О. Мартинчук та ін.). Останнім часом з'явилися наукові праці і навчально-методичні посібники, змістом яких є підготовка асистентів вчителя (Н. Дятленко, А. Колупаєва, З. Ленів, О. Мартинчук, Ю. Найда, Н. Софій та ін.) до роботи в групах / класах з інклюзивною формою навчання. Практично зовсім не описано є проблема формування фахової компетентності вчителів-логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання, тобто тих фахівців, які через освітньо-корекційну, діагностико-консультативну, культурно-просвітницьку, організаційно-управлінську діяльність повинні забезпечити якісне інклюзивне навчання дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку. Адже, на думку багатьох науковців, дотичних до проблеми інклюзивної та інтегрованої освіти, ключовою фігурою в забезпеченні загальноосвітньої інтеграції дітей з психофізичними порушеннями має стати саме фахівець з корекційної педагогіки, оскільки тільки він достатньою мірою обізнаний із закономірностями психофізичного розвитку та особливостями організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Зважаючи на сучасні виклики суспільства до підготовки фахівців, у цій статті ми спробуємо окреслити зміст і структуру професійних

компетентностей майбутнього вчителя-логопеда в аспекті запровадження нової парадигми навчання Європейського простору вищої освіти — студентоцентрованого навчання, в основу якого покладено компетентнісний підхід.

Наразі, у зв'язку з імплементацією Закону України про вищу освіту [1], перед освітянською спільнотою вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців і професіоналів у галузі корекційної освіти (згідно з Національним класифікатором професій — спеціалізованої (особливої) освіти [4]), постає завдання щодо розроблення нових освітніх бакалаврських і магістерських програм. Методологія побудови освітньої програми передбачає визначення профілю освітньої програми. Тому, враховуючи потреби сучасного освітнього простору, потрібно визначитись з професійною кваліфікацією майбутнього фахівця корекційної освіти (освітній ступінь бакалавра) та професіонала в галузі корекційної освіти (освітній ступінь магістра) відповідно до Національного класифікатора професій. Назви первинних посад обираються з Державного класифікатора професій (ДК 003): з розділу 2 «Професіонали» — для магістрів; з розділу 3 «Фахівці» — для бакалаврів.

Отже, студент після закінчення бакалаврської програми за напрямом підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» може отримати професійну кваліфікацію «асистент вчителя-логопеда», а по завершенню магістерської програми — професійну кваліфікацію «вчитель-логопед». Наразі студенти після закінчення бакалаврату отримують професійну кваліфікацію «дефектолог, вихователь дітей з вадами психофізичного розвитку», а після закінчення магістратури — кваліфікацію «логопед, викладач корекційної педагогіки і спеціальної психології». На думку деяких фахівців, дотичних до підготовки майбутніх логопедів, вважається не логічним той факт, що студенти напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)», опанувавши навчальну дисципліну «Логопедія» обсягом 24 кредити, не отримують професійну кваліфікацію, яка б давала їм можливість здійснювати професійну діяльність з подолання мовленнєвих порушень у дітей.

Європейський досвід та досвід інших зарубіжних країн свідчить про те, що там здійснюється як підготовка асистентів логопедів, так і логопедів (хоча тут варто принагідно зазначити, що в деяких країнах підготовка логопеда здійснюється в медичних університетах). Відтак, можливо, є сенс висунути на суспільний розгляд питання про те, щоб на рівні освітнього ступеня бакалавра готувати асистента вчителя-логопеда і, водночас, звернутись з клопотанням до відповідних державних органів з питанням про введення до штатного розкладу навчальних закладів, реабілітаційних установ посади асистента вчителя-логопеда.

У Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників визначено посадові обов'язки асистента вчителя-логопеда, згідно з якими він має проводити разом з вчителем-логопедом корекційні заняття з подолання порушень усного і писемного мовлення у дітей [3].

На сьогодні логопедична служба України керується Положенням про логопедичні пункти системи освіти, яке було затверджено у 1993 році. Звичайно, що сучасні реалії вимагають прийняття нового нормативного акту про логопедичну службу, в якому варто було б врахувати, по-перше, той факт, що в Національному класифікаторі професій України є найменування посади «асистент учителя-логопеда», а, по-друге, те, що наразі збільшується кількість дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, а фахівців для надання якісної корекційної допомоги цій категорії дітей за місцем проживання не вистачає.

Також при розробленні освітньої програми потрібно врахувати сучасні тенденції в розвитку освіти дітей з особливими потребами, які полягають в появі нової інноваційної форми навчання цих осіб — інклюзивної форми навчання.

Методологія побудови освітньої програми передбачає, насамперед, визначення суспільної потреби на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Відповідно до статистичних даних, і, зокрема, показників Центральної ПМПК, які свідчать про щорічне зростання кількості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, впевнено можна стверджувати про наявність стійкої суспільної потреби у кваліфікованих фахівцях з корекційної освіти (спеціальної педагогіки). Крім того, сучасний етап розвитку системи освіти для дітей з особливими потребами характеризується збільшенням кількості загальноосвітніх шкіл, які відкривають спеціальні класи та класи з інклюзивною формою навчання. Аналіз статистичних даних по м. Києву найповніше презентує стан інклюзивної / інтегрованої освіти в Україні. У Києві функціонує близько 200 загальноосвітніх шкіл. На початок 2014–2015 навчального року в 24 загальноосвітніх школах функціонували спеціальні класи і класи з інклюзивною формою навчання, що становить приблизно десяту частину від усієї кількості столичних загальноосвітніх закладів, а також 12 дошкільних навчальних закладів, у яких відкрито інклюзивні групи. Для України, яка нещодавно прийняла законодавчі акти, які дають можливість керівникам освітніх установ відкривати класи з інклюзивною формою навчання, безсумнівно, — це непоганий показник. З огляду на те, що з січня 2015 року в дію вступив Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» № 1324 від 5 червня 2014 р., передбачається збільшення мережі навчальних закладів з інклюзивною формою навчання, що

вимагатиме їх забезпечення кваліфікованими кадрами для навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, актуальним, на наш погляд, є поєднання напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» з додатковою спеціальністю (спеціалізацією): «Інклюзивна / інтегрована освіта». Відтак, після закінчення освітнього ступеня бакалавра, студент може набути професійної кваліфікації «асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням», а після закінчення освітнього ступеня магістра — вчителя початкової школи дітей з тяжкими порушеннями мовлення, організатора інклюзивної освіти.

Зважаючи на вищезазначене, перед нами постала проблема розробки нової освітньої програми для напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» з додатковою спеціальністю «Інклюзивна / інтегрована освіта». Методологія розроблення освітньої програми передбачає визначення змісту та структури фахових компетентностей майбутнього вчителя-логопеда, здатного здійснювати професійну діяльність в умовах спеціальної, інклюзивної та інтегрованої освіти.

У процесі формулювання фахових компетентностей та визначення їхнього змісту ми виходили з того, що напрям підготовки «Корекційна освіта (логопедія)», по суті, є інтегрованим і передбачає оволодіння майбутніми вчителями-логопедами комплексу знань з медико-біологічних, психологічних і педагогічних дисциплін, методиками і технологіями надання комплексної логопедичної допомоги особам з мовленнєвими порушеннями в закладах освіти, охорони здоров'я та реабілітаційних установах.

Зважаючи нас те, що об'єктом професійної діяльності майбутнього вчителя-логопеда є корекційно-розвивальний навчально-виховний і абілітаційний / реабілітаційний процеси, нами виокремлено види професійної діяльності асистента вчителя-логопеда і вчителя-логопеда (з урахуванням їхніх кваліфікаційних характеристик). Так, для асистента вчителя-логопеда провідними є корекційно-педагогічна, діагностично-корекційна, консультативна, просвітницька діяльності. Для вчителя-логопеда додається організаційно-управлінська діяльність, яка є важливою складовою професійної діяльності випускника магістерської програми.

Серед фахових компетентностей випускника бакалаврської програми напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» з додатковою спеціальністю «Інклюзивна / інтегрована освіта» нами виокремлено:

1. загальнопрофесійні компетентності:

1.1. базові *медико-біологічні* знання з професії та розуміння їх місця в системі фахової підготовки майбутнього асистента вчителя-логопеда;

1.2. базові *психологічні* знання з професії та розуміння їх місця в системі фахової підготовки майбутнього асистента вчителя-логопеда;

1.3. базові *педагогічні* знання з професії та розуміння їх місця в системі фахової підготовки майбутнього асистента вчителя-логопеда;

2. компетентність в індивідуально-психологічній сфері — професійні цінності: практика згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю вчителя-логопеда; усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності;

3. компетентність у сфері корекційно-педагогічної діяльності;

4. компетентність у сфері логодіагностичної та логокорекційної діяльності;

5. компетентність у сфері діагностично-корекційної та консультативної діяльності;

6. компетентність у сфері забезпечення інклюзивного / інтегрованого навчання;

7. компетентність у сфері науково-дослідної діяльності.

Серед фахових компетентностей випускника магістерської програми спеціальності «Корекційна освіта (логопедія)» з додатковою спеціальністю «Інклюзивна / інтегрована освіта» нами виокремлено:

1. загальнопрофесійні компетентності:

1.1. глибокі знання та розуміння засад *медичної* абілітаційної / реабілітаційної підтримки осіб з порушеннями психофізичного розвитку у процесі комплексного підходу до вирішення їхніх проблем;

1.2. глибокі знання та розуміння *психологічної* абілітаційної / реабілітаційної підтримки осіб з порушеннями психофізичного розвитку у процесі комплексного підходу до вирішення їхніх проблем;

1.3. глибокі знання та розуміння *педагогічної* абілітаційної / реабілітаційної підтримки осіб з порушеннями психофізичного розвитку у процесі комплексного підходу до вирішення їхніх проблем;

1.4. глибокі знання та розуміння сучасних уявлень про принципи державної політики у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, завдання, напрями, зміст, методи, засоби, форми корекційної допомоги особам з порушеннями психофізичного розвитку, про шляхи вирішення актуальних проблем корекційної освіти;

2. компетентність в індивідуально-психологічній сфері — професійні цінності;

3. компетентність у сфері корекційно-педагогічної діяльності;

4. компетентність у сфері логодіагностичної та логокорекційної діяльності;

5. компетентність у сфері діагностико-аналітичної та консультативної діяльності;

6. компетентність у сфері організації і впровадження інклюзивного навчання;

7. компетентність у сфері науково-дослідної діяльності;

8. компетентність у сфері організаційно-управлінської діяльності (лідерство, менеджмент та командна робота);

9. компетентність у сфері викладацької діяльності;

10. компетентність у сфері культурно-просвітницької діяльності.

Особливу увагу звертаємо на розроблення змісту фахової компетентності у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення, оскільки сучасна система вищої дефектологічної освіти має бути орієнтована на те, щоб підготувати випускників професійно мобільними, розширити можливості їхнього працевлаштування і забезпечити широкий діапазон діяльності в умовах роботи як спеціальних навчальних закладів, так і загальноосвітніх навчальних закладів з інтегрованою та інклюзивною формами навчання.

Ми визначаємо компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості виконавця (на рівні освітнього ступеня бакалавра) і організатора (на рівні освітнього ступеня магістра) програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність корекційного педагога успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному освітньому ступені [7; 8].

На підставі аналізу професійної діяльності вчителів [13, 322], а також враховуючи подану загальну структуру професійної компетентності фахівця, нами запропоновано структуру професійної компетентності бакалавра корекційної освіти у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення, до якої увійшли такі основні складові: компетентність у діагностико-аналітичній, корекційно-розвивальній, дидактичній, виховній, консультативній, трансформаційній, конструктивно-організаторській, комунікативній діяльності.

У зв'язку з нагальною потребою розроблення проектів освітніх програм потрібно активізувати процес визначення компетентностей фахівців у сфері спеціального та інклюзивного навчання на основі компетентнісного підходу до підготовки майбутніх вчителів-логопедів в освітньому просторі вищого навчального закладу.

ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Закон від 01.07.2014 р. № 1556-VII. — Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrainy-pro-vyschu-osvitu>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» [Електронний ресурс] // Закон від 5 червня 2014 р. № 1324. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>
3. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. — Випуск 80. Соціальні послуги [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 14.10.2005 р., № 324. — Режим доступу : <http://uazakon.com/big/text798/pg1.htm>
4. Національний класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dk003.com/>
5. *Мартинчук О.В.* Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителів-дефектологів для забезпечення освітньої інтеграції дітей з порушеннями психофізичного розвитку / О.В. Мартинчук // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. — Серія 19. — Корекційна педагогіка та спеціальна психологія // Зб. наук. праць. — К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. — № 24. — С. 256–270.
6. *Мартинчук О.В.* Стратегічні орієнтири удосконалення фахової підготовки вчителів-логопедів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання / О.В. Мартинчук // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічна наука). Збірник наукових праць. — Вип. 4. — Кам'янець-Подільський : Медобори–2006, 2014. — С. 225–234.
7. *Мартинчук О.В.* Компетентнісний підхід як концептуальна основа оновлення змісту підготовки майбутніх логопедів до роботи в умовах інклюзивного навчання / О.В. Мартинчук // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. — Серія 19. — Корекційна педагогіка та спеціальна психологія // Зб. наук. праць. — К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. — Вип. 26. — С. 138–143.
8. *Мартинчук О.В.* Сутність поняття і зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення / О.В. Мартинчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. — Серія 19. — Корекційна педагогіка та спеціальна психологія // Зб. наукових праць. — К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. — Вип. 28. — С. 130–136.
9. *Мартинчук О.В.* Студентоцентризований підхід до підготовки фахівців до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічна наука). Збірник наукових праць. — Вип. 5. — Кам'янець-Подільський : Медобори–2006, 2015. — С. 168–182.
10. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
11. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] // Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. — Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>
12. *Рашкевич Ю.М.* Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю.М. Рашкевич. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. — 168 с.
13. Специальная педагогика : в 3 томах : учебное пособие для студ. / Н.М. Назарова, Л.И. Аксёнова, Т.Г. Богданова, С.А. Морозов; под. ред. Н.М. Назаровой. — Т. 2. Общие основы специальной педагогики. — М. : Академия, 2008. — 352 с.
14. *Шеремет М.К.* Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. — Вип. XVII у двох частинах, частина 1. Серія: соціально-педагогічна. — Кам'янець-Подільський : Медобори–2006, 2011. — 368 с.
15. EBSCOhost: [e-ресурси Київського університету імені Бориса Грінченка]. — Режим доступу : <http://search.ebscohost.com/>
16. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/Education_brochure.pdf
17. The European Higher Education Area. Joint Declaration of the European Ministers of Education (Bologna Declaration). Bologna, Italy, 19 June 1999. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ehea.info/Uploads/about/BOLOGHA_DECLARATION1.pdf
18. URL. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications.html>

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» // Zakon vid 01.07.2014 № 1556-VII [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
2. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy pro osvitu shchodo orghanizatsii inkliuzyvnoho navchannia» // Zakon vid 5 chervnia 2014 № 1324 [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.
3. Dovidnyk kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. — Vypusk 80. Sotsialni posluhy / Nakaz Ministerstva pratsi ta socialnoi polityky Ukrainy vid 14.10.2005 r., № 324. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://uazakon.com/big/text798/pg1.htm>
4. Natsionalnyi klasyfikator profesii DK 003:2010 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <http://www.dk003.com/>.
5. *Martynchuk O.V.* Kompetentnisnyi pidkhid do profesiynoi pidhotovky vchyteliv-defektologiv dlia zabezpechennia osvitnoi intehratsii ditei z porushenniamy psykhofizychnoho rozvytku // Naukovyi Chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. — Serii 19. — Korektsiyna pedahohika ta specialna psykholohiia // Zb. nauk. prats. — K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2013. — № 24. — S. 256–270.
6. *Martynchuk O.V.* Strategichni oriientyry udoskonalennia fakhovoi pidhotovky vchyteliv-logopediv do profesiynoi diialnosti v umovakh inkliuzyvnoho navchannia // Aktualni pytannia korektsiynoi osvity (pedahohichna nauka). Zbirnyk naukovykh prats. — Vyp. 4. — Kamianets-Podilskyi : Medobory–2006, 2014. — S. 225–234.
7. *Martynchuk O.V.* Kompetentnisnyi pidkhid yak kontseptualna osnova onovlennia zmistu pidhotovky maibutnykh logopediv do roboty v umovakh inkliuzyvnoho navchannia // Naukovyi Chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. — Serii 19. — Korektsiyna pedahohika ta specialna psykholohiia // Zb. nauk. prats. — K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2014. — Vyp. 26. — S. 138–143.
8. *Martynchuk O.V.* Sutnist poniattia i zmist profesiynoi kompetentnosti fakhivtsiv u sferi inkliuzyvnoho navchannia ditei z tiazhkomy porushenniamy movlennia // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. — Serii 19. — Korektsiyna pedahohika ta spetsialna psykholohiia // Zb. naukovykh prats. — K. : NPU imeni M.P. Drahomanova, 2014. — Vyp. 28. — S. 130–136.
9. *Martynchuk O.V.* Studentotsentrovanyi pidkhid do pighotovky fakhivtsiv do inkliuzyvnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy // Aktualni pytannia korektsiynoi osvity (pedahohichna nauka). Zbirnyk naukovykh prats. — Vyp. 5. — Kamianets-Podilskyi : Medobory–2006, 2015. — S.168–182.
10. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii / Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2011 r. № 1341. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.
11. Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku // Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.06.2013 № 344/2013 [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>
12. *Rashkevych Yu.M.* Bolonskyi protses ta nova paradyhma vyshchoi osvity : monohrafiia / Yu.M. Rashkevych. — Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2014. — 168 s.
13. Spetsialnaya pedagogika : v 3 tomakh: uchebnoye posobiye dlya stud. / N.M. Nazarova, L.I. Aksyonova, T.G. Bogdanova, S.A. Morozov; pod. red. N.M. Nazarovoy. — T. 2 : Obschiye osnovy specialnoy pedagogiki. — M. : Akademiya, 2008. — 352 s.
14. *Sheremet M.K.* Pidhotovka korektsiynykh pedahohiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh // Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka / Za red. O.V. Havrylova, V.I. Spivaka. — Vyp. XVII v dvokh chastynakh, chastyna 1. Serii : sotsialno-pedahohichna. — Kamianets-Podilskyi : Medobory–2006, 2011. — 368 s.
15. EBSCOhost : [e-resursy Kyivskoho universytetu imeni Borysa Grinchenka]. — Rezhym dostupu : <http://search.ebscohost.com/>
16. Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Education [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/Education_brochure.pdf
17. The European Higher Education Area. Joint Declaration of the European Ministers of Education (Bologna Declaration). Bologna, Italy, 19 June 1999. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ehea.info/Uploads/about/BOLOGHA_DECLARATION1.pdf.
18. URL: [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.unideusto.org/tuningeu/publications.html>

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва